

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

השקעה של גופים ממשלתיים בקשר עם הציבור הערבי

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240 / 1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: נעמה טשנר

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת

י"א באב תשע"ג

18 ביולי 2013

מסמך זה עוסק בהשקעה של גופים ממשלתיים בקשר עם הציבור הערבי והוא נכתב לבקשת הה"כ עיסאווי פריג'.

הקשר של גופים ממשלתיים עם הציבור הערבי נבחן להלן בשלושה היבטים. הראשון, שיעור התקציב, שיועד בשנת 2012 בגופים אלו לפרסום בשפה הערבית (באמצעות לשכת הפרסום הממשלתית). השני, מספר המשרות הרלוונטיות בגופים הממשלתיים שמועסקים בהן דוברי ערבית שוטפת לצורכי הקשר עם הציבור הערבי (קרי משרות אחראי תוכן, הסברה, דוברות ופניות ציבור). ההיבט השלישי הוא מופעי השפה הערבית באתרי האינטרנט הממשלתיים. לבסוף יידון בקצרה היבט הפרסום בערבית בטלוויזיה.

עיקרי הדברים:

• **התקציב לפרסום בשפות עברית וערבית לבדו אינו מאפשר להעריך כראוי את היקף ההשקעה של גופים ממשלתיים בקשר עם הציבור הערבי ואת יעילותה של השקעה זו, מכמה טעמים:**

- ראשית, על-פי רוב עלויות אמצעי המדיה הפועלים בקרב האוכלוסייה הערבית (עיתונות, רדיו, אינטרנט וכד') נמוכות מעלויות אמצעי המדיה הפועלים בקרב האוכלוסייה הכללית. מחיר מודעה בעיתונות הערבית, למשל, יכול להיות כמחצית ממחיר מודעה בגודל זהה בעיתון בעברית, לנוכח ההבדלים בתפוצת העיתונים.

- שנית, בעוד פלח ניכר מתקציבי הפרסום הממשלתי מוקצה לענף הטלוויזיה, לטענת מפרסמים אין ערוץ טלוויזיה שיש לו אחוזי צפייה אפקטיביים ואפשר לפרסם בו בערבית.

- שלישית, הנתונים התקציביים המובאים במסמך זה אינם מעידים על רמת החשיפה של דוברי הערבית בישראל לפרסומים ממשלתיים, מאחר שיש גורמים נוספים, שתלויים במפרסם עצמו, המשפיעים על רמת חשיפה, מלבד ההשקעה התקציבית בפרסום. כלומר, נוסף על היקף הפרסום יש חשיבות לבחירה היכן מפרסמים ובאיזו מדיה.¹ חשוב לציין שעד היום לא נערך סקר בלתי תלוי על נתוני חשיפה של האוכלוסייה הערבית למדיות השונות וכי לשכת הפרסום הממשלתית (להלן: לפ"ם) נמצאת בהליכי מכרז לצורך עריכתו.

• **מנתוני לפ"ם המובאים במסמך עולה כי מכלל תקציב הפרסום הממשלתי לשנת 2012 (כ-189 מיליון ש"ח), שיעור התקציב הממשלתי לפרסום בשפה הערבית בכלל ענפי המדיה הסתכם ב-3.72%. בתקציב זה נכללים הן פרסומים וקמפיינים שונים והן פרסומי חובה, קרי פרסומים המופיעים בעברית ובערבית על-פי חוק (מכרזי כוח-אדם ממשלתיים והודעות תכנון ובנייה במקרים מסוימים).**

• **בבדיקה עם גופים ממשלתיים נמצא כי ברוב המשרדים הממשלתיים יש לפחות דובר ערבית אחד במשרה ייעודית לצורכי הקשר עם הציבור הערבי. עם זאת, יש משרדים שבהם יש מספר גדול יחסית של משרות בתחום הקשר עם הציבור אך שיעור דוברי הערבית במשרות אלו נמוך. בשתיים מתוך שלוש החברות הממשלתיות שנשאלו אין כלל משרות ייעודיות לקשר עם הציבור הערבי המאוישות על-ידי דוברי השפה. בשתי חברות אלו גם לא הוקצו תקציבים לפרסום בשפה הערבית.**

¹ ראו למשל מסמך קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [פרסום על-פי חוק בעיתונות ובאינטרנט: עלות, זמינות ואפקטיביות](#), כתבו רועי גולדשמידט ועמר שוורץ, 24 במרס 2009.

- מדוח של מערך "ממשל זמין" לשנת 2012 אפשר ללמוד שפחות ממחצית הגופים הממשלתיים שהשתתפו בבדיקה מפעילים אתר אינטרנט בשפה הערבית, על אף החלטות ממשלה בנושא זה. באתרים של משרדי ממשלה שיש בהם מופעים בערבית, נטען במחקר שערכה עמותת יוזמות קרן-אברהם שההבדל בין היקף מופעי העברית להיקף מופעי הערבית הוא גדול. עוד נמצא כי הצגת המידע בשפה הערבית נופלת באיכותה מהצגת המידע בשפה העברית.

1. רקע

לקמפיין פרסומי של גופים ממשלתיים שונים (משרדי ממשלה, רשויות וחברות ממשלתיות) כמה מטרות, למשל יידוע הציבור בנושאים שבסמכותו של הגוף וחיזוק המודעות והחינוך בנושאים שבתחום פעילותו של הגוף. נוסף על כך, בשנים האחרונות גוברת ההכרה בחשיבות העקרונות של הנגשת מידע, שקיפות ושיתוף הציבור לחיזוק אופייה הדמוקרטי של המדינה ולשיפור יעילות פעילותם של מוסדות השלטון. הממשלה אימצה את שלושת העקרונות הללו בהחלטתה להצטרף ליוזמה הבין-לאומית "ממשל פתוח", המקדמת טכנולוגיות חדשות ליצירת תקשורת בין הממשל לאזרחים.² בין שלצורכי פרסום ושיווק ובין שלצורכי הגברת מעורבות הציבור בתהליכי קבלת ההחלטות, לשפה תפקיד מכריע ביכולת של האזרח לפעול על-פי חובתו וזכותו וכן ביצירתה של חברה אזרחית פעילה.

סוגיה חשובה היא שאלת מעמדה של השפה הערבית לצד השפה העברית. בקצרה, **השפות עברית וערבית מקובלות כשפות רשמיות** הן בשל קביעה היסטורית-מנדטורית והן בשל שורה ארוכה של פסיקות משפטיות בעניין זה. ואולם, **בשאלה מה נגזר ממעמד זה של שפה רשמית חלוקות הדעות**.³ השופטת נאוה בן-אור הזכירה לאחרונה כי "עצם הקניית המעמד הרשמי לשפה כלשהי אינה גוררת, בהכרח, תובנה ברורה ומיידית בדבר ההשלכות הנובעות מכך".⁴

מעמדה הרשמי של השפה הערבית נתמך גם על-ידי שני חוקים שקבועה בהם חובת פרסום מידע לציבור בכלי התקשורת,⁵ בעיקר בעיתונות המודפסת ובאתרי אינטרנט, ומפורטות בהם הדרכים להפצת מידע המיועד למגזרי אוכלוסייה דוברת ערבית או לאוכלוסיות שאינן קוראות את העיתונים הנפוצים אלא עיתונות מגזרית אחרת.⁶ על-פי מסמך קודם של מרכז המידע והמחקר של הכנסת, פרסומי החובה הציבוריים הם מקור הכנסה חשוב של העיתונות בערבית.⁷

² הודעת מזכיר הממשלה בתום ישיבת הממשלה, "הצטרפותה של ישראל ליוזמה הבין-לאומית לממשל פתוח ומינוי הפרורם הישראלי לממשל פתוח", 1 באפריל 2012; תהילה שוורץ אלטשולר, **מדיניות ממשל פתוח בישראל בעידן הדיגיטלי**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2012.

³ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, **תרגום דפי המידע הממשלתיים באינטרנט לערבית**, כתב רועי גולדשמידט, 4 בפברואר 2008.

⁴ עת"מ 12-01-34577-01 מרכז ירושלים לזכויות אדם ואח' נ' הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה ירושלים ואח', 23 דצמבר 2012.

⁵ בין המידע החייב בפרסום בעיתונות הכתובה על-פי חוק: הודעות תכנון ובנייה, מכרזי רכישה ומכרזי כוח-אדם של רשויות המדינה, מידע על צוואות, כינוס נכסים והודעות משפטיות שונות. **על-פי מידע שהתקבל מלפ"ם ומעודכן לשנת 2012, 35.52% מפרסומי לפ"ם הם פרסומי חובה (פרטיים וציבוריים). הפרסום הציבורי (בעיקר מכרזי כוח-אדם) הוא 23.22% מכלל הפרסומים.**

⁶ **חובת הפרסום הציבורי בשפה הערבית מופיעה בשני מקומות:**

- בתקנות חובת המכרזים, התשנ"ג-1993, בסעיף 15(א), מופיע: "רצה משרד להתקשר בחוזה הטעון מכרז פומבי, תפרסם ועדת המכרזים הודעה על כך בעיתון נפוץ, בעיתון בשפה הערבית ובאתר האינטרנט; ההודעה באתר האינטרנט תפורסם בשפה העברית ובשפה הערבית; ההודעה תפורסם זמן סביר לפני המועד האחרון להגשת הצעות" (הסעיף בתוקף משנת 1995).

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

נוסף על כך, בהחלטת ממשלה מיוני 2003 נקבע כי באתרי האינטרנט של משרדי הממשלה יובא מידע גם בשפה הערבית.⁸ עם זאת, בהחלטת הממשלה ובמדריך הסטנדרטים שנכתב במשרד האוצר לא מוגדרים סוג או היקף המידע המתורגם.⁹ כמו כן, לא מוגדרת חובה שהשירותים עצמם, הטפסים ורוב המידע יהיו גם הם נגישים לדוברי ערבית. למעשה, יישום החלטת הממשלה תלוי בהחלטה עצמאית של כל אחד ממשרדי הממשלה. הרחבה בנוגע לרמת היישום של החלטת הממשלה מובאת בהמשך מסמך זה.

הקמפיינים הפרסומיים של גופים ממשלתיים נעשים באמצעות שירותי לשכת הפרסום הממשלתית (לפ"ם), יחידה ממשלתית הכפופה כיום למשרד ראש הממשלה. על-פי הוראות תכ"ם, משרדי הממשלה חייבים לפרסם את המודעות שלהם באמצעות לפ"ם. בהחלטת ממשלה מספטמבר 1999 נקבע, בין היתר, כי משנת 2003 לפ"ם רשאית לספק את שירותיה רק למשרדי הממשלה, לתאגידים שהוקמו על-פי חוק ואינם תאגידים עסקיים ולחברות ממשלתיות שאינן עסקיות. ההגבלות על פעילותה של לפ"ם נועדו למנוע פגיעה בתחרות בענף הפרסום.¹⁰ לפ"ם פועלת כמשרד פרסום מקצועי עסקי, ללא כוונת רווח.

שירותי לפ"ם כוללים פרסומים מגוונים, בכללם פרסומי חובה, בחמש מדיות מרכזיות: עיתונות, רדיו, טלוויזיה, שילוט ואינטרנט, בהתאם לדפוסי צריכת אמצעי התקשורת בחברה. חשוב לזכור כי דפוסי צריכת המדיה תלויים בין השאר במאפיינים שונים כגון גיל, מעמד סוציו-אקונומי, שיוך תרבותי וכדומה. אנשי מקצוע בענף הפרסום מבססים רבות מהחלטותיהם על דפוסים אלו, כדי להגיע במידה רבה ככל האפשר של אוכלוסיית היעד. לפיכך, להיכרות של אוכלוסיית היעד חשיבות מכרעת. אחד הקשיים שצינו בפנינו גורמי הפרסום המקצועיים בלפ"ם הוא המחסור בסקר בלתי תלוי ומקיף של דפוסי צריכת אמצעי תקשורת בקרב האוכלוסייה הערבית, כפי שיידון להלן.

2. דפוסי הצריכה של אמצעי תקשורת בשפה הערבית

אחד המחקרים המקיפים בתחום אמצעי התקשורת הקיימים וצריכה של מדיה בעברית ובערבית בקרב האוכלוסייה הערבית נערך בשנת 2006 על-ידי אעלאם – מרכז תקשורת לחברה הערבית פלסטינית בישראל.¹¹ בשנת ביצוע המחקר (2006) יצאו לאור כ-15 עיתונים מרכזיים בשפה הערבית, רובם אחת לשבוע או אחת לחודש. כשישה מהעיתונים הפעילים הללו מזוהים עם מפלגות או מתפרסמים מטעם תנועות פוליטיות (חד"ש, בל"ד, התנועה האסלאמית) והאחרים הם עצמאיים-מסחריים. רבים

- בחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה-1965, בסעיף 1א(א)(2), מופיע: "2) במרחב תכנון מקומי שבו האוכלוסייה הדוברת ערבית מהווה לפחות עשרה אחוזים מכלל האוכלוסייה, פרסום אחד בעתון המתפרסם בשפה הערבית, אחד בעתון נפוץ בעברית ואחד בעתון מקומי כאמור".

⁷ פרסומי חובה פרטיים (כגון הפרסומים בנושאי ירושה ואפטרופסות), כמעט אינם מופיעים בעיתונות הערבית, ועיקר פרסומי החובה בעיתונות הערבית הוא פרסום ציבורי. ראו: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [פרסום על-פי חוק בעיתונות ובאינטרנט: עלות, זמינות ואפקטיביות](#), כתב רועי גולדשמידט, 24 במרס 2009.

⁸ החלטת ממשלה בק/14, 6 ביוני 2003, סעיף א'.

⁹ יחידת ממשל זמין במשרד האוצר פרסמה בשנת 2006 מדריך סטנדרטים לאפיון, לעיצוב, לפיתוח ולכתיבה של תוכן באתרי אינטרנט של הממשלה. במדריך מצוינים הכללים לעניין השפה, שנקבעו בהתאם להמלצות דוח הצוות הבין-משרדי לשפות באתרי אינטרנט ממשלתיים.

¹⁰ מבקר המדינה, **דוח שנתי 360 לשנת 2009 ולחשבונית שנת הכספים 2008** (הדוח המלא): "לשכת הפרסום הממשלתית – היבטים בפעילותה".

¹¹ הסקר כלל מדגם מייצג של 594 נסקרים שענו על 255 שאלות. ראו "עיתונות, תקשורת וספרות בשפה הערבית בישראל", בתוך: **החברה הערבית בישראל – אוגדן מידע**, יוזמת קרן אברהם, 2013 (בהתייחסות למחקר של אמל ג'מאל, "תרבות צריכת תקשורת בקרב מיעוטים לאומיים: הערבים בישראל", אעלאם – מרכז תקשורת לחברה פלסטינית בישראל, 2006).

מהעיתונים בערבית הם במתכונת של מקומונים, אף שכמה עיתונים מסוג זה התרחבו לתפוצה ארצית.¹² בישיבת ועדת הכלכלה שהתקיימה ביוני 2013 נטען כי תפוצת העיתונים בערבית הולכת ומצטמצמת עקב הקשיים התקציביים בענף. לדברי ג'עפר פרח, מנהל מרכז מוסאווא לקידום הערבים בישראל, כיום יש בערבית יומון אחד, שלושה עיתונים של סוף-שבוע שמתפרסמים בתפוצה ארצית, ומספר רב של מקומונים.¹³

נוסף על כך, מאחר שחלף זמן רב מאז ביצוע המחקר, יש להניח שהתרחשו שינויים בדפוסי הצריכה שנמצאו בסקר זה, ובייחוד ירידה בשיעור צריכת עיתונים ועלייה בשיעור גלישה באינטרנט, בדומה לשינויים שהתרחשו בשנים האחרונות בקרב דוברי העברית. עם התרחבות השימוש באינטרנט, רוב העיתונים בישראל הקימו אתרים המכילים תכנים של הגרסה המודפסת,¹⁴ ומסקר שערכה חברת "מידע שיווקי סי-איי" בשנת 2012 עלה כי 71% מתוך 400 נשאלים בקרב האוכלוסייה הערבית גולשים באינטרנט לפחות שעתיים ביום, ובקרב בני 18–29 שיעור הגולשים מגיע ל-97%.¹⁵ במחקר של בית-הספר לתקשורת במכללה למינהל נמצאו שיעורים נמוכים יותר של גולשים: 59% מהנסקרים בחברה הערבית מחוברים לרשת וגולשים בה. מעניין להזכיר כי בקרב הנסקרים ששפת אמם ערבית, 55.8% מהגולשים פונים לאתרים בערבית ו-27.2% גולשים בעיקר באתרים בעברית.¹⁶

גם לגבי שיעור החשיפה לשידורי הרדיו סקרי החשיפה הקיימים אינם עדכניים. בסקר של מרכז אעלאם שצוין לעיל נמצא כי שיעור החשיפה לשידורי הרדיו בקרב האוכלוסייה הערבית היה 52%. רשת ד' (קול ישראל בערבית), רדיו אל-שמס ורשת ב' היו התחנות הנשמעות ביותר, בסדר יורד. בעבר נמתחה ביקורת על קיומה של תחנת רדיו עצמאית אחת בלבד בערבית,¹⁷ אך יצוין שלצדה פועלות תחנות רדיו לא חוקיות (פיראטיות).

בשל מספרם המצומצם של סקרים ומחקרים שונים בתחום, קשה להציג נתונים עדכניים ומקיפים על דפוסי צריכת התקשורת של האוכלוסייה הערבית. לדברי מר גדי מרגלית, מנהל לשכת הפרסום הממשלתית, מעולם לא הוזמן על-ידי גוף רשמי סקר חשיפה (כגון TGI¹⁸) בחברה הערבית. בהקשר זה יש לציין כי בימים אלו מפרסמת לפ"ם מכרז לעריכת סקר מדיה ונתוני חשיפה לאמצעי מדיה בקרב האוכלוסייה הערבית על-ידי גוף חיצוני.¹⁹

לצורך בחינת היקף ההשקעה של גופים ממשלתיים בקשר עם הציבור הערבי, יובאו בסעיף הבא נתונים על התקציב לפרסום בשפה הערבית בהשוואה לתקציב הפרסום בשפות אחרות. כאמור, יש מחסור בידע

¹² מוסטפא כבהא, [העיתונות הערבית בישראל 1984-2006 כמכשיר לעיצוב זהות חדשה](#), אוניברסיטת תל-אביב, דצמבר 2006.

¹³ פרוטוקול מס' 33 של ועדת הכלכלה, [מצבה של התקשורת בשפה הערבית בישראל הצעה לדיון מהיר של חה"כ עיסאווי פריג, 19 ביוני 2013](#).

¹⁴ "עיתונות, תקשורת וספרות בשפה הערבית בישראל", בתוך: [החברה הערבית בישראל – אוגדן מידע](#), יוזמת קרן אברהם, 2013.

¹⁵ מידע שיווקי סי. איי, [מצגת: "צריכת מדיה במגזר הערבי"](#), פורסם ב-News1, הסקר נערך ביוני 2012.

¹⁶ יובל דרור וסער גרשון, [ישראלים בעידן הדיגיטלי 2012](#), המסלול האקדמי המכללה למינהל, מאי 2012, עמ' 33.

¹⁷ פרוטוקול מס' 33 של ועדת הכלכלה, [מצבה של התקשורת בשפה הערבית בישראל הצעה לדיון מהיר של חה"כ עיסאווי פריג, 19 ביוני 2013](#); טל פבל, "התקשורת הערבית בישראל", בתוך: [דוח שנתי: התקשורת בישראל](#), בעריכת רפי מן ועזי לב-און, יוני 2013, עמ' 97–101.

¹⁸ סקר TGI אוסף נתונים על צריכת אמצעי תקשורת ועל קריאת עיתונים, שבועונים ומגזינים וכן נתוני האזנה לתחנות רדיו שונות.

¹⁹ גדי מרגלית, מנהל לפ"ם, שיחת טלפון, 19 במאי 2013.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

בכל הנוגע לנתוני החשיפה של האוכלוסייה הערבית לאמצעי תקשורת שונים, ואפשר להניח שהדבר משפיע על מידת היעילות של ההשקעה, אם הייתה, בפרסום בקרב אוכלוסייה זו.

3. תקציב לפרסום בשפה הערבית בהשוואה לשפות אחרות

בסעיף זה מוצגים נתונים בכמה היבטים של תקציב הפרסום הממשלתי בחלוקה לשפות ולמדיית הפרסום.²⁰ יש להקדים ולומר כי הפרסום בעיתונות הערבית זול יותר מן הפרסום בעיתונות העברית ולפיכך ההפרש בין תקציב הפרסום הממשלתי בשפה העברית לתקציב הפרסום בשפה הערבית אינו משקף בהכרח את ההבדל בהיקף הפרסום. עודי צוין כי מסמך זה איננו עוסק בשאלות עקרוניות הנוגעות להיבטים כלכליים של שוק התקשורת הערבית, כגון טענות בדבר הוזלה כפויה של מחירי זמן פרסום בתחנות רדיו ערביות.²¹

כמו כן, בעוד פלח ניכר של תקציבי כלל הפרסום הממשלתי מוקצה לענף הטלוויזיה, אין כיום ערוץ טלוויזיה בשפה הערבית, מלבד ערוץ הכבלים הלא-TV, שעלייתו לאוויר בשנת 2012 הייתה מלווה בקשיים רבים.²²

סייג נוסף ליכולת ההשוואה התקציבית עולה מדברי מנהלת המחלקה לתקשורת המונים ולפרסום בחברת החשמל בתשובה על פנייתנו. לדבריה, בידי חברת החשמל נתונים המעידים שההשקעה של החברה בהסברה ובפרסום בשפה הערבית מספקים כיסוי טוב, כלומר רמת החשיפה של האוכלוסייה הערבית לתכנים אלו גבוהה.²³ לפיכך, כל עוד הנתונים מצביעים על כיסוי רחב של אוכלוסיית היעד, אין לטענתם של אנשי פרסום חשיבות להבדלים בהשקעה התקציבית בין הפרסום בשפה העברית לפרסום בשפה הערבית.²⁴ בטבלה שלהלן (טבלה 1) יפורטו תקציבי הפרסום הממשלתי בחלוקה לשפות שאינן עברית ומדיית פרסום; התקציב בשפה העברית נגזר מהאמור בטבלה זו ומסתכם ב-93.99%.

²⁰ הנתונים התקבלו במענה על פנייתנו מטליה לוינס, מנהלת המדיה בלפ"ם, דואר אלקטרוני, 4 ביוני 2013.

²¹ פרוטוקול מס' 33 של ועדת הכלכלה, [מצבה של התקשורת בשפה הערבית בישראל הצעה לדיון מהיר של חה"כ עיסאווי פריג, 19 ביוני 2013.](#)

²² דיון בנושא מצב הענף הטלוויזיוני בשפה הערבית והיקף שידורי הטלוויזיה הציבורית בערבית (ערוץ 33) נערך בוועדת הכלכלה, שם. עוד על הקשיים שנצפו לערוץ ראו תהילה שורץ אלטשולר, [הגידו שלום ל"הלא.טי.וי"](#), המכון הישראלי לדמוקרטיה, 7 בדצמבר 2011.

²³ לטענת חברת החשמל, מבדיקה שערכה באמצעות משרד פרסום מהמגזר הערבי, נתוני הכיסוי המרביים שאפשר להגיע אליהם בקרב האוכלוסייה הערבית, בשילוב כל כלי המדיה המגזריים (אינטרנט, רדיו, ועיתונות), הם 60%-70% ולא מעבר לכך. בניגוד לכך, שיעורי הכיסוי בקרב "המגזר הכללי" יכולים להגיע ל-90%-100%. על-פי נתונים שנמסרו מחברת חשמל, הקמפיינים שערכה החברה בשנת 2011 השיגו שיעורי כיסוי מרביים אלו.

²⁴ דנייה מיארה-לדרר, המחלקה לתקשורת המונים ולפרסום, רגולציה, קשרי ממשל ותקשורת, חברת החשמל לישראל, שיחת טלפון, 20 במאי 2013 ומכתב, 5 ביוני 2013.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

טבלה 1: כלל תקציב הפרסום הממשלתי לפי שפות ומדיית הפרסום (לשנת 2012)²⁵

ענף	תקציב כללי ב-ש"ח	בערבית	שיעור	ברוסית	שיעור	באנגלית	שיעור	באמהרית	שיעור
עיתונות	48,723,992	4,501,145	9.24%	660,689	1.36%	589,811	1.21%	--	0.00%
רדיו	24,050,619	1,430,632	5.95%	539,392	2.24%	3,612	0.02%	139,565	0.58%
טלוויזיה	78,667,560	114,344	0.15%	1,772,964	2.25%	--	0.00%	41,000	0.05%
שילוט	11,572,302	576,752	4.98%	--	0.00%	--	0.00%	--	0.00%
אינטרנט	26,240,803	420,555	1.60%	565,775	2.16%	9,900	0.04%	--	0.00%
סה"כ	189,255,277	7,043,428	3.72%	3,538,820	1.87%	603,323	0.32%	180,565	0.10%

מטבלה זו עולה כי תקציב הפרסום הממשלתי מופנה כמעט כולו לפרסום בעברית. כמו כן, אפשר לראות ששיעור התקציב לפרסום בערבית אינו עולה על 6% מכלל התקציב אף לא באחת מהמדיות, מלבד העיתונות הכתובה, ושם אפשר להניח שחלק ניכר מהתקציב מיועד לפרסומי חובה ממשלתיים. תקציב הפרסום הממשלתי בערבית הוא 3.72% מהתקציב הכללי בכל מדיות הפרסום. כפי שמוצג לעיל, יש תקציבים לפרסום בשפות נוספות למען מגזרים אחרים באוכלוסייה, כגון ברוסית (1.8%), באנגלית (0.3%) ובאמהרית (0.1%), אף ששפות אלו אינן מוגדרות כשפות רשמיות.

חשוב לציין כי בוועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא העסקת עובדים ערבים בשירות הציבורי, שהתכנסה ביוני 2012, עלתה הטענה בדבר מתח בין חשיבות ההסברה הממשלתית במגוון תחומים והצורך הערכי להנגישה לכל האוכלוסייה, ובין הצד העסקי של הפרסום, שבו מובאים בחשבון פרמטרים כגון היקף ההשקעה התקציבית לעומת רמת החשיפה, עלות לעומת רייטינג של המדיה הפרסומית וכדומה.²⁶ נראה אם כן שלשיקולים עסקיים תפקיד חשוב בהיקף ההשקעה התקציבית בפרסום בשפה הערבית, והיא מצומצמת יחסית לשיעור האוכלוסייה ששפת האם שלה ערבית.²⁷

לנוכח הסייגים שפורטו לעיל בדבר הקושי בהשוואה בין תקציבים בלבד, ביקשנו להציג במסמך זה נתונים נוספים, המעידים על מספר הפרסומים ושטחי מודעות העיתונים בשפות עברית וערבית. עם זאת, מבדיקתנו עולה כי מסדי הנתונים הקיימים כיום בלפ"ם אינם מאפשרים להציג תמונה מדויקת של הנתונים המבוקשים.²⁸

²⁵ הסכומים הם נטו, ללא מע"מ וללא דמי טיפול. שיעור התקציב בפרסום בשפה העברית (93.99%) נגזר מניכוי שיעורי הפרסומים בשפות המוצגות בטבלה (6.01%) משיעור כלל הפרסומים (100%).

²⁶ פרוטוקול מס' 28 של ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא העסקת עובדים ערבים בשירות הציבורי, חלוקת תקציבים על-ידי לשכת הפרסום הממשלתית לעיתונות הערבית, 25 ביוני 2012.

²⁷ בסוף שנת 2011 הייתה האוכלוסייה הערבית כ-20% מכלל האוכלוסייה בישראל. ראו: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2012, לוח 2.1: אוכלוסייה, לפי קבוצות אוכלוסייה.

²⁸ בעת הכנת המסמך התקבלו אומנם מלפ"ם נתונים על מספר הפרסומים ועל שטח המודעות, בפירוט לפי כל אחד מהגופים הממשלתיים המפרסמים באמצעות לפ"ם, אך לאחר בדיקה נוספת של הנתונים התברר כי לטענת לפ"ם אי-אפשר להסתמך על נתונים אלה לצורך הצגת תמונה מהימנה של הנושא ויש צורך ב"טיוב הנתונים". עוד נמסר כי לפ"ם עוסקת בימים אלו בטיוב הנתונים במסגרת שדרוג המערכת הממוחשבת; טליה לוינס, מנהלת המדיה בלפ"ם, שיחת טלפון, 23 ביוני 2013.

4. דוברי ערבית במשרות ייעודיות לקשר עם הציבור²⁹

בשל הקושי להשוות בין היקפי הפרסום בשפות שונות על בסיס התקציבים המוקצים לכך ועל מנת להציג תמונה רחבה ככל האפשר, פנינו לגופים ממשלתיים בבקשה לקבל מידע על מספר המועסקים דוברי הערבית בתפקידים שהם חלק מהתשתית לקשר עם הציבור הערבי, לעומת כלל העובדים שהם מעסיקים בתחומים אלו. כמשרות ייעודיות לקשר עם הציבור הגדרנו את התפקידים שלהלן:

- דוברות, הסברה, פרסום;
- אחראי תוכן אתר האינטרנט;
- מקבלי פניות ציבור (כולל מוקד פניות, אם קיים, אך ללא מוקדי קבלת קהל).

טבלאות 3 ו-4 להלן מסכמות נתונים אלו במשרדי הממשלה, בכמה גופים ממשלתיים נבחרים ובשלוש חברות ממשלתיות. בעמודת "פירוט והערות" מוצגים מידע רלוונטי, אם מסרו הגופים הנזכרים מידע כזה, לגבי סוג המשרה ואופי ההעסקה וכן הערות אשר לדרכים האחרות שבהן מקיימים הגופים הממשלתיים קשר עם הציבור. חשוב לציין שהגופים הממשלתיים התבקשו להתייחס למשרות מטה בלבד. עם זאת, בעוד חלק מהמשרדים נענו לבקשה זו, חלק ממשרדי הממשלה כללו בתשובתם משרות ביחידות סמך למיניהן, ולפיכך אין לערוך השוואה פשוטה של המידע אלא לשים לב לפירוט הנוסף בעמודה השמאלית בטבלה.

כמו כן, רוב הגופים הוסיפו כי במשרדיהם מועסקים דוברי השפה הערבית בעיקר ביחידות המחוזיות ובמה שמוגדר על-ידם "רמת השטח", כלומר אלו עובדים הבאים במגע יומיומי עם הציבור. ברוב המקרים מצבת כוח-האדם ביחידות המחוזיות אינה כלולה בטבלה שלהלן.

טבלה 3: משרות ייעודיות לקשר עם הציבור בגופים ממשלתיים (מידע מיוני 2013)

פירוט והערות	מס' משרות לקשר עם הציבור הערבי	מס' משרות לקשר עם הציבור	גופים ממשלתיים (משרדים ויחידות סמך, רשויות)
המשרה לצורכי הקשר עם הציבור הערבי מאוישת על-ידי עורך תוכן אתר האינטרנט בערבית; עובדי המשרד הלא-יהודים שהם דוברי ערבית מסייעים בקשר עם הציבור הערבי, ובהם שלושה עובדים דוברי ערבית במחלקות האכלוס במחוזות צפון ודרום.	1	10	משרד הבינוי והשיכון
הנתונים אינם כוללים את רשות האוכלוסין וההגירה; פניות ציבור מתקבלות במשרד בשפה העברית ונענות בשפה העברית.	0	5	משרד הפנים
מענה קולי ממוחשב (*5678) לפניות הציבור מופעל על-ידי חברה חיצונית בעברית, ערבית ורוסית.	1	30	משרד התחבורה
הנתונים הם על משרות דוברות בלבד. משרד הבריאות לא העביר נתונים על משרות בתחומים רלוונטיים נוספים; למשרד חוזרי מנכ"ל וסמנכ"ל בנושא, המחייבים מתן מענה במוקדים טלפוניים (שירות, חירום) בעברית, ערבית ואנגלית לכל הפחות. כמו כן, המשרד מפרסם תרגום טפסים הדורשים חתימת מטופל, עלוני מידע ושילוט במוסדות בריאות במגוון שפות, כולל ערבית.	0	4	משרד הבריאות

²⁹ הנתונים התקבלו מהגופים הממשלתיים, במענה על פנייתנו, במהלך חודש יוני 2013.

פירוט והערות	מס' משרות לקשר עם הציבור הערבי	מס' משרות לקשר עם הציבור	גופים ממשלתיים (משרדים ויחידות סמך, רשויות)
במשרד ראש הממשלה:			
מועסק עובד כמנהל תחום הסברה בערבית והוא גם דובר ראש הממשלה בשפה הערבית; עובד נוסף דובר ערבית בתפקיד הסברה נמצא בתהליכי קליטה; המטה פועל לגיוס עובדים שעתיים דוברי ערבית; ביחידת התקשוב יש דוברי ערבית שאוספים ידיעות בתקשורת הערבית ומדווחים עליהן.	לא הועברו נתונים מספריים	לא הועברו נתונים מספריים	מטה ההסברה הלאומי
מספר המשרות המצוין בטבלה הוא כלל התקנים במטה. המועסק דובר הערבית הוא ראש אגף קהילה. יש הליכים להתקשרות עם עובד דובר ערבית נוסף לתפקיד יועץ הסברה.	1	10	המטה ליישום הסדרת התיישבות הבדואים בנגב
--	9	14	הרשות לפיתוח כלכלי של המגזר הערבי, הדרוזי והצ'רקסי
בכל מחוזות המשרד עובדים דוברי ערבית; לשם עריכת אתר האינטרנט בעברית ובערבית ותרגום של חומר מקצועי לשפה הערבית המשרד מתקשר עם חברות חיצוניות.	2	4	משרד החקלאות ופיתוח הכפר
במשרד מועסקים שישה עובדים בדוברות ופרסום ושני עובדים במשרות סטודנט; דוברות המשרד מעבירה את כל פרסומיה גם לגופי התקשורת הפועלים בערבית ועומדת בקשר עמם; מתוכנן מכרז לרכישת שירותי יחצ"נות חיצוניים בשפה הערבית, והוא יפורסם עם אישור התקציב בכנסת הנוכחית.	0	8	משרד הכלכלה
ייעוץ תקשורתי בשפות שונות (כולל ערבית) ניתן על-ידי חברה חיצונית; מוקד שירות בנושא שימור אנרגיה ניתן מענה בשפות שונות (גם ערבית); המשרד מתקשר עם חברה חיצונית לשם תרגום תוכני אתר האינטרנט.	1	7	משרד האנרגיה והמים
באגף פיקוח ואכיפה כנגד בעלי רישיונות בתחום הטלקומוניקציה תוקצה משרה (טרם אוישה) של עובד דובר ערבית בתחום פניות הציבור; המשרד ניסה לגייס מתנדבים דוברי ערבית לאגף הפיקוח, ללא הצלחה; הונע מהלך להתקשרות עם יועץ תקשורת חיצוני בנוגע לערוץ לוויין ייעודי בשפה הערבית.	כיום 0	לא הועברו נתונים מספריים	משרד התקשורת
המשרד ציין שיש משרות ייעודיות המאווישות על-ידי דוברי ערבית לשם מתן שירות הולם (בסה"כ צוינו כ-16 משרות במינהל התרבות, מינהל הספורט ומטה המשרד, ובכללן משרות סטודנט).	0	3	משרד התרבות והספורט
בתחום מכרזי כוח-אדם משרה המאווישת על-ידי דוברת ערבית; במרכזיים המדעיים של המשרד עובדים דוברי ערבית; במשרד ישמחו לתקנים נוספים לעובדים לצורך הקשר עם הציבור הערבי.	0	4	משרד המדע, הטכנולוגיה והחלל
ביחידות שאינן ייעודיות לקשר עם הציבור יש עובדים נוספים (מעבר למצוין בטבלה) שהם דוברי ערבית (משפחות והנצחה, שיקום נכים והכנה לצה"ל), לטיפול במגזר הבדואי והדרוזי.	1	26	משרד הביטחון
המועסק דובר הערבית הוא יועץ חיצוני לשירותי עריכה ותרגום של תוכני אתר האינטרנט.	1	13	המשרד לביטחון פנים
במטה אין עובדים דוברי ערבית. העובדת הדוברת ערבית מועסקת כמנהלת מוקד סיוע מקומי שי"ל. מוקד סיוע חירום של המשרד שמופעל על-ידי חברה חיצונית מעסיק 15 עובדים, ובהם שישה דוברי ערבית.	1	5	משרד הרווחה והשירותים החברתיים
חלק מכלל העובדים דוברי הערבית מועסקים כיועצים חיצוניים ואחרים מועסקים במשרת סטודנט; לטענת המשרד, רוב הפעילות של המשרד מתרכזת בקשר עם גורמי חוץ ופחות בקשר עם הציבור המקומי בארץ.	6	42	משרד החוץ
יש שתי משרות של דוברי ערבית באגף דוברות; אגף פניות ציבור מעביר לחברת תרגום חיצונית פניות המגיעות בשפה הערבית, והן מוחזרות לאגף לאחר תרגום, להמשך טיפול.	2	15	משרד המשפטים

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

פירוט והערות	מס' משרות לקשר עם הציבור הערבי	מס' משרות לקשר עם הציבור	גופים ממשלתיים (משרדים ויחידות סמך, רשויות)
יש משרה אחת של דובר ערבית בדוברות ו-1.5 משרה לבני מיעוטים: מפקח קו פתוח פניות תלמידים למגזר הדרוזי (50% משרה) וממונה במגזר הערבי (100%).	2.5	21	משרד החינוך
--	2	29	המשרד להגנת הסביבה
--	0	3	משרד התיירות
הרשות רוכשת שירותים חיצוניים, בין השאר של דוברי שפות זרות, כדי להעביר מסרי בטיחות בדרכים המותאמים לצורכי האוכלוסייה.	0	לא הועברו נתונים מספריים	הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים
ארבעת העובדים (בטבלה) מועסקים ביחידה לקשרי מיעוטים.	4	לא הועברו נתונים מספריים	רשות שדות התעופה
דוברי ערבית מועסקים בתחומי החינוך וההדרכה, בחטיבת האכיפה ובמרכז המידע של הרשות.	לפחות 3	לא הועברו נתונים מספריים	רשות שמורות הטבע והגנים
כחלק מהרפורמה יועסק ממונה על פניות ציבור הדובר גם ערבית, והוא ייכנס לתפקיד בימים הקרובים; בכל מחוז עובד אשר נוסף על תפקידו אחראי גם לתת מענה על פניות הציבור (כשמונה עובדים), בין משרות אלו אין משרה מאוישת על-ידי דובר ערבית.	כיום 0	2	מינהל מקרקעי ישראל

טבלה 4: משרות ייעודיות לקשר עם הציבור ותקציבי פרסום בשפה הערבית בחברות ממשלתיות

פירוט השקעות בפרסום בשפה הערבית	מס' משרות לקשר עם הציבור הערבי	מס' משרות לקשר עם הציבור	חברה ממשלתית
בשנת 2012 לא היו קמפיילים פרסומיים. בשנת 2013 הוקצו 100,000 ש"ח לקמפיין ייעודי בשפה הערבית, "בטיחות בחשמל".	לא הועברו נתונים מספריים	לא הועברו נתונים מספריים	חברת חשמל
הקמפיין העיקרי לשנים 2011-2012, "אנשי המים", פורסם בעברית וברוסית בלבד; יש חומרי הסברה המופצים בשפות זרות, גם ערבית. קו המידע ומרכז המבקרים מספקים שירות במספר שפות, כולל ערבית.	0	לא הועברו נתונים מספריים	מקורות
התקציב החזוי לצורכי פרסום, דוברות וכד' לשנת 2013 הוא 18 מיליון ש"ח. במועד הדיווח לא תוקצבו פרסומים בערבית. לוחות הזמנים ומפות הקווים בתחנות מתפרסמים בעברית ובאנגלית בלבד.	0	לא הועברו נתונים מספריים	רכבת ישראל

מהטבלה אפשר לראות שברוב המשרדים הממשלתיים מאוישת לפחות משרה ייעודית אחת לצורכי הקשר עם הציבור הדובר ערבית. עם זאת, יש משרדים שבהם מספר גדול יחסית של משרות רלוונטיות אך שיעור דוברי הערבית בהן נמוך (למשל משרד התחבורה). נוסף על כך, יש משרדים ממשלתיים שבהם אין אף לא דובר ערבית אחד בין נושאי המשרות רלוונטיות (כגון משרד הפנים). עוד יצוין כי בחברת מקורות וברכבת ישראל אין כלל משרות ייעודיות לקשר עם הציבור הערבי המאוישות על-ידי דוברי השפה, וכן כי מחברת החשמל לא הועברו נתונים בנדון.

5. נתונים על השימוש בשפות שונות באתרים ממשלתיים

עם התחזקות האינטרנט כענף מדיה מוביל, גדלה החשיבות שמייחסים הגופים הממשלתיים להעברת מידע באמצעות אתרים ולמתן שירותים מקוונים. יושב-ראש ועדת המדע והטכנולוגיה, חה"כ משה גפני, ציין לאחרונה ש"צריך לנצל את ההתפתחות המאוד-מהירה בעניין [האינטרנט] כדי שיהיה ממשל זמין וכדי שלאנשים תהיה יכולת 'לדבר' באופן כזה עם משרדי הממשלה".³⁰ באותו מעמד, ראש מטה התקשוב הממשלתי במשרד האוצר, הגב' כרמלה אבנר, ציינה כי "אנו מקבלים את השירותים [המקוונים] כפי שאנו לוחצים על חשמל ויודעים שהחשמל מגיע... זה כבר אינפורמציה, זה כבר הפך להיות חלק מהזכות שלנו לקבל את זה, בדיוק כמו מים וחשמל".³¹

אומנם, כפי שהוזכר בתחילת המסמך, יישום החלטת הממשלה בדבר הכללת מידע באתרים ממשלתיים בשפות שונות, ובהן ערבית, תלוי בהחלטה עצמאית של כל אחד מגופי הממשלה. אולם לאור החשיבות המיוחסת למדיית האינטרנט בתחום הקשר של גופים ממשלתיים עם הציבור, כפי שמשתקף בדברים לעיל, ראוי לבדוק את היקף השימוש בשפה הערבית באתרים הממשלתיים. להלן ממצאים שעולים מסקרים שבדקו עניין זה.

מטה התקשוב הממשלתי, הכולל את מערך ממשל זמין,³² מפרסם דוחות שנתיים הבוחנים את שירותי הממשלה המקוונים הניתנים לציבור באמצעות אתרי האינטרנט הממשלתיים.³³ משרדי הממשלה, רשויות ממשלתיות, חברות ממשלתיות ויחידות סמך חולקו לשני סוגים: "שירות" ו"מינהל מטה ומידע".³⁴ הגופים התבקשו להעביר נתונים בקטגוריות שונות, ואלה שימשו לניקוד היקף השירותים המקוונים שהם נותנים ורמתם.³⁵ בדוח של שנת 2012, שנדון להלן, נבחנו המדדים האלה: מספר הטפסים המקוונים הקיימים בכל משרד, לפי סוגם ושיעורם בכלל הטפסים (כולל טופסי הנייר) הקיימים באותו משרד; סוגי התשלומים המקוונים בכל משרד, בהשוואה לכלל התשלומים הקיימים באותו משרד; ערוצי המענה והתקשורת של המשרדים והרשויות עם הציבור, כגון טופס פנייה, מענה טלפוני, פורומים ופעילות ברשתות חברתיות. **מדד נוסף אפשר בחינה של נגישותם של אתרי משרדי הממשלה, רשויותיה ויחידות הסמך במשרדים.** הבדיקות נעשות על-פי שלושה מדדי משנה: התאמה לדפדפנים, שפות ונגישות לאנשים עם מוגבלויות.

מדד נגישות-שפות בודק את מגוון השפות שבהן מוגש המידע לציבור. הגופים הממשלתיים העבירו מידע על זמינות אתר האינטרנט בערבית (וקיבלו 50% מהניקוד), באנגלית (וקיבלו 30% מהניקוד) ובשפות אחרות (וקיבלו 5% על כל שפה אחרת).

³⁰ פרוטוקול מס' 4 של ועדת המדע והטכנולוגיה, [ממשל זמין - ישיבה לציון יום חופש המידע בכנסת](#), 21 במאי 2013.

³¹ שם.

³² כאמור, מערך ממשל זמין (יחידה במשרד האוצר), פועל לשפר את השירות לציבור של משרדי ממשלה, לקדם את חזון "ממשל פתוח" ולהגביר את מידת היישום של חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998.

³³ פורטל השירותים והמידע הממשלתי, [דוח ממשל זמין 2012 – סיכום שנת 2011 בממשל זמין](#), כניסה אחרונה: 29 במאי 2013.

³⁴ **אתר מסוג "שירות"**: אתרים של משרדים ורשויות המספקים לציבור בעיקר שירותים. לאתרים אלה יש ממשק רחב עם הציבור. **אתר מסוג "מינהל מטה ומידע"**: אתרים של משרדים שעיקר פעולתם ברמה המינהלתית, התדמיתית או ברמת מתן מידע לציבור. לאתרים אלה ממשק צר יותר עם הציבור.

³⁵ מערך ממשל זמין אינו עורך בדיקות עצמאיות ונפרדות ואינו אוסף את הנתונים בעצמו. המידע הקיים לרשות הכנת הדוח מבוסס כמעט כולו על נתונים שהועברו על-ידי הגופים הממשלתיים.

על-פי הנתונים המופיעים בדוח לשנת 2012 (המבוסס על נתונים שנאספו בשנת 2011), מ-27 גופים ממשלתיים בקטגוריית "שירות", יש ל-14 גופים אתר בשפה הערבית; מ-25 גופים בקטגוריית "מינהל מטה ומידע", לשמונה גופים יש אתר זמין בשפה הערבית.³⁶ כלומר, בסך הכול פחות ממחצית הגופים הממשלתיים שנבדקו מתחזקים אתר אינטרנט בשפה הערבית.³⁷ חשוב לציין שממשל זמין אינו בודק לצורך גיבוש מדד זה את כמות המידע המוצג בשפות שונות וגם לא את איכות המידע או רמת עדכוננו.³⁸

מחקר אחר על מופעי שפות באתרים ממשלתיים פורסם על-ידי עמותת יוזמות קרן אברהם. במחקר עצמאי זה נערך מיפוי, על-פי מדדים מוגדרים, של מופעי השפה הערבית באתרי אינטרנט ממשלתיים נבחרים. בדוח שפורסם על בסיס תוצאות המחקר נטען כי ב-11 אתרים מ-34 האתרים שנבדקו אין כלל דפים בשפה הערבית. באתרים של משרדי ממשלה שיש בהם מופעים בערבית, נטען שיש פערים גדולים בין היקף מופעי העברית להיקף מופעי הערבית. עוד נמצא כי בהצגת המידע איכות השפה הערבית נופלת מאיכות השפה העברית.³⁹

6. השקעה ממשלתית בענף הטלוויזיה בערבית

במסמך זה אי-אפשר לכלול דיון מקיף בסוגיות ענף הטלוויזיה בשפה הערבית. עם זאת, לנוכח התקציבים הגדולים המושקעים בפרסום ממשלתי בטלוויזיה בעברית, עולה השאלה בדבר מקומה של ההשקעה הממשלתית בפרסום בערבית במדיה זו.

כאמור, לטענת מפרסמים, אין ערוץ טלוויזיה שיש לו אחוזי צפייה ואפשר לפרסם בו בערבית. לערוץ 33 של רשות השידור רייטינג נמוך מאוד, וערוץ הלוויין הלא-TV טרם הצליח לפעול במתכונת המתוכננת מאז הקמתו, כך ששיעורי הכיסוי שלו אינם מצדיקים את עלות הפרסום בו.⁴⁰ לשאלת החסם בפני הפרסום הממשלתי בערבית בערוצים דוברי עברית, פנינו לרשות השידור ולרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו אך עד למועד השלמת מסמך זה טרם קיבלנו תשובה.

חשיבות קיומו של ערוץ טלוויזיה פעיל בשפה הערבית הוכרה בהחלטת ממשלה (מס' 2373) בספטמבר 2007, בדבר שיקום השידורים בערבית ברשות השידור.⁴¹ עם זאת, יש לציין כי בישיבת מעקב של

³⁶ לצורך השוואה, בקטגוריית "שירות" למספר זה של גופים אתר בשפה האנגלית; בקטגוריית "מינהל מטה ומידע", ל-16 גופים יש אתר באנגלית.

³⁷ דוח ממשל זמין 2012 – סיכום שנת 2011 בממשל זמין, פורטל השירותים והמידע הממשלתי, כניסה אחרונה: 27 במאי 2013.

³⁸ מערך ממשל זמין ביקש מהגופים לציין את קיומו של "אתר" בשפות שאינן עברית. "אתר הוגדר ככל מה שהוא יותר מדף אחד או דף המפנה לדפים נוספים באותה השפה". דרור לוי, מנהל תחום פרויקטים בממשל זמין, שיחת טלפון, 27 במאי, 2013.

³⁹ יוזמות קרן אברהם, שירותי ממשלה מקוונים בשפה הערבית תמונת מצב: מיפוי מופעי השפה הערבית באתרי אינטרנט נבחרים, אפריל 2013.

⁴⁰ פרוטוקול מס' 33 של ועדת הכלכלה, מצבה של התקשורת בשפה הערבית בישראל הצעה לדיון מהיר של חה"כ עיסאווי פריץ, 19 ביוני 2013; טליה לוינס, מנהלת המדיה בלפ"ס, שיחת טלפון, 7 ביולי 2013; דניאל מיארה-לדרר, המחלקה לתקשורת המונים ולפרסום, רגולציה, קשרי ממשל ותקשורת, חברת החשמל לישראל, שיחת טלפון, 20 במאי 2013 ומכתב, 5 ביוני 2013.

⁴¹ ראו לעיל, הערה 23.

נוסף על כך, חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן-1990, קובע בתוספת ראשונה, בסעיף 4, כי "בעל זיכיון בערוץ 2 ובערוץ השלישי יסדר תכניות מגוונות בסוגיהן ובנושאייהן, הדוברות בשפה הערבית או הרוסית, או המתורגמות לערבית או לרוסית והוטה, באמצעות כתוביות תרגום או דיבוב, בהיקף שלא יפחת מחמישה אחוזים בשפה הערבית ומחמישה אחוזים בשפה הרוסית, מכלל זמן השידור השבועי שלו".

ניתן לציין בהקשר זה את הצעת חוק רשות השידור (תיקון – ערוץ שידורים בערבית ובאנגלית), התשע"ג-2013, שהונחה על שולחן הכנסת ה-19 על-ידי חה"כ נחמן שי. מוצע כי רשות השידור תקיים שידורים בשפה הערבית והאנגלית, ברדיו

הוועדה לענייני ביקורת המדינה בכנסת שהתקיימה בדצמבר 2010, נטען כי **הרחבת היקף השידורים בערבית בטלוויזיה תלויה ברפורמה המתוכננת ברשות השידור**,⁴² **שעד כה טרם הושלמה**.⁴³ לנושא זה נדרש גם מבקר המדינה, במסגרת בדיקת ההסברה הממשלתית בשפה הערבית. בדוח לשנת 2009 של המבקר נטען שיש ליקויים בהתנהלותם של הגופים העוסקים בהסברה ממלכתית לאוכלוסיות ערביות (בישראל ומחוצה לה). לדעת המבקר, "לא ניתן להשלים עם המצב שבו אין מענה להסברת תמונה המצב ועמדותיה של המדינה לקהלי היעד בשפה הערבית בחזית התקשורתית-הסברתית, זאת בשונה מהחלטות ממשלה", כגון ההחלטה בדבר שיקום השידורים בערבית ברשות השידור.⁴⁴

ובטלוויזיה, במשך 24 שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע. בדברי ההסבר להצעת החוק נכתב כי "התמודדות ההסברה הישראלית עם קהלי היעד דוברי השפה הערבית הפכה זה מכבר לקשה ומורכבת, בין היתר, נוכח התחרות עם תקשורת ערבית עוינת, חזקה ומתפתחת".

לכנסת ה-19 הוגשה גם **הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (תיקון – הגדלת היקף השידורים בשפה הערבית), התשע"ג-2013**, על-ידי חברי סיעת חד"ש, ובה מוצע להגדיל את שידורי הטלוויזיה בערוצים 2 ו-10 בשפה הערבית לשיעור של 20% במקום 5%, כקבוע כיום בחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן-1990, לנוכח שיעור האוכלוסייה הערבית במדינה ועל מנת לתת ביטוי מתאים למגוון התרבותי של החברה הישראלית, ככתוב בדברי הסבר לחוק.

⁴² פרוטוקול מס' 146 של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, **ההסברה לקהלי היעד דוברי השפה הערבית ושידורי מדינת ישראל בערבית – דוח מבקר המדינה 60 עמ' 217**, 28 בדצמבר 2010.

⁴³ ניסיונות לקדם את הרפורמה ממשיכים גם בכנסת ה-19, ראו ועדת הכלכלה, **"יישום הרפורמה ברשות השידור"**, הודעה לעיתונות, 21 במאי 2013.

⁴⁴ בבדיקת מבקר המדינה נכללו משרד ראש הממשלה; משרד החוץ; משרד הביטחון; חטיבת דובר צה"ל; מערך הדוברות וההסברה במטה הארצי של המשטרה; רשות השידור, ראו: מבקר המדינה, **דוח שנתי 60 לשנת 2009, ההסברה לקהלי היעד דוברי השפה הערבית ושידורי מדינת ישראל בערבית**, 13 בינואר 2010; **יצוין כי במענה על פנייתנו למשרד ראש הממשלה נמצא שמאז דוח מבקר המדינה, המציין לשלילה את העיכוב באיוש תפקיד מנהל תחום לפעילות ההסברה בשפה הערבית במטה ההסברה הלאומי, אויש תפקיד זה**. משרד ראש הממשלה, מכתב מענה על פנייתנו, דואר אלקטרוני, 29 במאי 2013.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע